

EEN OUDROTTERDAMSCH AGRARIËRSGESLACHT

DOOR

Mr. R. BIJLSMA.

Vóór de opkomst der Rotterdamsche koopvaardij in het laatste kwart der zestiende eeuw was de landstad Rotterdam een belangrijke factor in de ontwikkeling der waterstad en aan de combinatie dezer twee is het welvaren onzer stad gedurende de landsheerlijke periode te danken.

Als landstad was Rotterdam de marktplaats, waarheen uit Schieland de zuivelproducten werden aangebracht en van de eilanden granen en zaden, welke de Rotterdamsche kaaskoopers en korenkoopers dan verder verhandelden: kaas en boter werden uitgevoerd naar de Zuideelijke provinciën en veel geleverd als victualie op de haringschepen; granen werden door de brouwers en bakkers, zaden door de olieslagers betrokken.

Talrijk waren de boerderijen, die Rotterdam nog in het midden der 16de eeuw binnen haar vesten telde; zij waren meest gelegen aan Botersloot, Westewagenstraat en Oostewagenstraat en verschaften een bestaan aan velen onzer poorters. Van groote beteekenis was ook het bezit aan land in de nabij gelegen ambachten. De bekende verpondingsinformatiën geven aan, hoe als regel het land geen eigendom was der dorpingen (b.v. van de 379 morgens, die Beukelsdijk groot was, werden slechts 6 door de landlieden bezeten) en op boedelinventarissen van welgestelde Rotterdammers wordt telkenmale grondbezit vermeld.

Vele waren dan ook de betrekkingen tusschen stedelingen en platteland. Zij blijken ons duidelijk bij het oud-rotterdamsche geslacht Van Zoelen met zijn allianties, waarvan de leden grondbezitters waren of een beroep uitoefenden dat met landbouwproducten verband hield, en eene zelfde groepeerling vormden als de in een vroeger opstel genoemde haringreeders-, drapeniers- en brouwers-geslachten.

Uit het bekende Geldersche geslacht van dien naam was de stamvader van den Rotterdamschen tak der Van Zoelens gesproten ¹⁾. Gysbrecht van Zoelen vinden wij in den aanvang der zestiende eeuw te Rotterdam woonachtig. Tot deze vestiging is waarschijnlijk zijn huwelijk de aanleiding geweest: zijne vrouw toch was Dirckje van de Lecke, natuurlijke dochter van Heer Adriaen van de Lecke, heer van Cralingen. Het huwelijk zal hem de goederen in Kralingen hebben aangebracht, die als zijn bezit worden genoemd en deze gegoedheid heeft zijne benoeming tot Hoogheemraad van Schieland mogelijk gemaakt, een eere-ambt, dat destijds niet dan door de in Schieland gegoede adellijken bekleed werd. Aan de oude familierelatie heeft hij eveneens het schout-ambt van Kralingen te danken gehad.

In de geschiedenis onzer stad neemt Gysbrecht van Zoelen overigens geen plaats in; te meer bleef dit aan zijn nageslacht voorbehouden.

Bij zijn overlijden in 1532 bestond dit uit twee zonen: Jan en Gerryt van Zoelen; een kleinzoon: Adriaen Adriaensz., die zich Van de Leck noemt; een kleinzoon Otto Joostenz. Van Zoelen, natuurlijke zoon van den geestelijke Joost Gysbrechtsz. Van Zoelen; en eene dochter: „Jongvrouwe” Cecilia Van Zoelen, die in eerste huwelijk ge-

1) Zie protocol notaris Delphius te Rotterdam 1658 fol. 228; „Genealogie Van Assendelft” door Van Alkemade.

trouwd was met een Willem Joostenz. de Coninck en later de stad verlaten schijnt te hebben 1).

Van de beide zonen treedt Jan Gysbrechtz. van Zoelen het meest op den voorgrond. Het vaderlijk huis in den Oppert werd zijn eigendom en bovendien was hij eigenaar van het bekende huis „Sint Joris”, gelegen aan de Hoogstraat op den Middeldam. Zijne vrouw was Dignum van der Horst, dochter van Reyer Jansz. van der Horst, burgemeester en vroedschap van Rotterdam.

Aan de regeering zijner woonstad nam Van Zoelen deel als vroedschap, burgemeester en schepen; als Hoogheemraad kreeg hij in 1538 zitting in het bestuur van het Hoogheemraadschap Schieland, nadat hij eerst de betrekking van Secretaris van dit college bekleed had; ook als heemraad der grondheerlijkheid Charlois wordt hij vermeld. Grondbezit maakte een groot deel van zijn vermogen uit; eene opgave zijner nagelaten goederen bevat talrijke landerijen in Rotterdams omtrek, voornamelijk echter in Kralingen en Charlois.

Jan Gysbrechtsz. van Zoelen had slechts in de vrouwelijke lijn nakomelingschap. Een zoon: Adriaen Jansz. van Zoelen wordt in 1529 genoemd als vicaris aan de kapel, door Vrouwe Gilia van de Lecke, zuster en erfgename van heer Adriaen, gesticht in de St. Laurenskerk, welk vicariaat door het overlijden van Joost Gysbrechtsz. van Zoelen vacant was gekomen; van zijne beide dochters was Maritge Jansdr. van Zoelen gehuwd met Jan Willemsz. van Melissant en Katrijn met Adriaen Jacobsz. Tromper, vroedschap van Rotterdam.

1) Jan en Gerryt waren Van Zoelen-namen; de zoon Adriaen is ongetwijfeld vernoemd naar Heer Adriaen van de Lecke; de naam Joost is wellicht ontleend aan Heer Joost van Halewijn, die na Heer Adriaen van de Lecke's dood gehuwd was met diens weduwe Catharina van Assendelft.

Het echtpaar Van Melissant kwam spoedig te overlijden, met nalating van een zoon: Willem Jansz. van Melissant, door wien de Van Zoelen-traditie werd voortgezet. Als een uit Turksche gevangenschap tegen losgeld bevrijde treffen wij in 1569 Willem van Melissant in zijn vaderstad aan, afrekenende met zijn neef Gijsbrecht Adriaensz. Tromper wegens de administratie zijner goederen. Aan dezen, die reeds eigenaar was van het huis „Sint Joris”, verkoopt hij het huis zijner ouders, dat gelegen was naast het Van Zoelenhuis in den Oppert, terwijl hem dit laatste uit de Van Zoelenerfenis ten deel valt.

Uit de benoeming tot Hoogheemraad blijkt ons zijne gegoedheid in Schieland; als grootgrondbezitter heeft Van Melissant in Rotterdam geleefd, dermate geacht, dat hij in 1578 tot vroedschap werd gekozen. Van de belangen, die de familie in Kralingen had, blijkt nog in het begin der zeventiende eeuw uit het feit, dat Van Melissants zoon: Mr. Dirk Willemsz. van M. destijds aan den Oudendijk onder Kralingen woonachtig was.

Jan van Zoelens tweede schoonzoon: Adriaen Jacobsz. Tromper kwam in het bezit van het huis „Sint Joris”. Bij dezen liet de Van Zoelenrelatie evenwel geen direkten invloed gelden; zooals uit enkele verspreide gegevens kan worden afgeleid, heeft Adriaen Tromper een handel in kramerijen enz. uitgeoefend 1).

1) Bij de jongere Tromper-generatie treffen wij eene industrie aan, waarbij landbouwproducten worden verwerkt: de olieslagerij. De uitoefening dezer industrie hield evenwel verband met de familierelatie Tromper-Van Nydeck.

Pieter Adriaensz. Tromper was schoonzoon van Daen Adamsz. (van Nydeck) × Anna Pietersdr. Kievit. Zijn schoonbroeder Adam Daemsz. (van Nydeck) was eigenaar van de „Zeepketel”, destijds Rotterdams eenige zeepziederij. Toen dit bedrijf failliet ging, werd het gekocht door Pieter Tromper, die bij de zeepziederij in het jaar 1579 eene olieslagerij op-

De tweede zoon van Gysbrecht van Zoelen: Gerryt van Zoelen was evenals zijn vader en zijn broeder Jan Gysbrechtsz. van Zoelen agrariër. Behalve als schout van Kralingen ontmoeten wij hem ook in de kwaliteit van schout der ambachten Oud- en Nieuw-Mathenesse. Hij was te Rotterdam woonachtig en bekleedde in de jaren 1532—1539 verschillende malen het schepenambt. Uit zijn huwelijk met Alijd Claes-Gerritszdr., weduwe van Vincent Adriaensz. van Spierinxhouck, werd een zoon Jasper geboren.

Ook Jasper Gerrytz. van Zoelen bleef het familieberoep aanhouden. Tot een bestuursambt vermocht hij het evenwel niet meer te brengen; wij vinden hem slechts vermeld als officieel taxateur van landerijen, en verder als grondbezitter, handel drijvende in vee, hooi, enz. Aan de Hoogstraat bij de Oostewagenstraat bezat hij een huis met schuur en tuin. Hij was eerst gehuwd met Aechtje Vranc-kendr. (Wagensveld); in tweede huwelijk trouwde hij — in 1578 — Janneke Hubrechtsdr., dochter van Hubrecht Claesz, stadsportier (later appelmeter). Een zoon uit het eerste huwelijk: Vranck Jasperz. van Zoelen overleed op jeugdigen leeftijd. Zijn tweede huwelijk schonk hem vier kinderen Gerryt, Gysbrecht, Aeltje en Dirckje.

richtte, waarvan hij direkt de voor de zeepbereiding noodige olie kon betrekken.

Het voorbeeld van Pieter Tromper is waarschijnlijk voor zijn broeder, den koopman Gysbrecht Adriaensz. Tromper, de aanleiding geweest, eveneens eene olieslagerij op te richten, die gelegen was op den Middeldam achter St. Joris, en niet tot stand kwam zonder hevig verzet van de bureu.

In de volgende generatie ontmoeten wij dan als olieslagers: Arent Pietersz. Tromper, aan wien het bedrijf van zijn vader kwam; Adriaen Pietersz. Tromper, eigenaar eener olieslagerij aan de Botersloot, en Eland Gysbrechtsz. Tromper, olieslager in het huis „Sint Jan” aan de Kipstraat.

Gerryt is waarschijnlijk de Gerardus a Soulen Roterodamensis, die in 1593 als student te Leiden wordt ingeschreven en van wien wij later niet meer vernemen. Zoo werd Gysbrecht de laatste mannelijke afstammeling van dezen Van Zoelen-tak.

Gysbrecht Jaspersz. van Zoelen vinden wij eerst werkzaam voor zijn schoonbroeder: Caspar Robijn, een koopman afkomstig uit Antwerpen, die gehuwd was met Aeltje van Zoelen. Op lateren leeftijd werd Gysbrecht van Zoelen eigenaar van het reeds genoemde huis met oliemolen St. Jan, gelegen aan de Kipstraat, en ging daardoor over tot het industrieel beroep, dat ten nauwste met het landbouwbedrijf samenhangt.

Gysbrecht van Zoelen was in 1603 gehuwd met Maritge Adriaensdr. Cool weduwe van Jan Hugensz. Beyer; de kinderen uit dit huwelijk overleden op jeugdigen leeftijd. Aan de regeering zijner woonstad nam Van Zoelen op geenerlei wijze deel.

Dirckje Jaspersdr. van Zoelen werd de echtgenote van Jan Dirxz. Versijden. Wellicht heeft met het landbezit in Schieland, dat door zijne vrouw als huwelijksgoed was ingebracht, diens benoeming tot secretaris-rentmeester van het Hoogheemraadschap Schieland verband gehouden. In 1626 werd Versijden eigenaar van de brouwerij „de 3 Ringen” aan de Hoogstraat. In de Rotterdamsche vroedschap had hij sedert 1610 zitting.

Bij de derde Van Zoelen-staak, die reeds met Adriaen Adriaensz. van der Leck in de mannelijke lijn uitstierf, bepaalde zich de connectie met het platteland tot den handel in zuivelproducten. In 1539 kocht Van der Leck een huis aan de Hoogstraat Zz, dicht bij de Moriaansteeg — in 1545 was hij reeds overleden, uit zijn huwelijk met Elisabeth Pietersdr. een dochter Dirckje nalatende.

Te oordeelen naar den woonstand, in verband met

andere gegevens, heeft Adriaen van der Leck het beroep van kaaskooper uitgeoefend, en in dezelfde nering zal ook zijne dochter een bestaan hebben gevonden; deze: Dirckje Adriaensdr. van der Leck was reeds vroeg weduwe van Daniel Henricxz. van Neck, (zoon van den haringreeder Henrick Lourisz. Maetheyn, vroedschap) en woonde op den zelfden winkelstand Hoogstraat Zz., bij de Hoofdsteege.

In tweede huwelijk trouwde Dirckje van der Leck met Jan Pietersz. Kievit, drapenier, vroedschap van Rotterdam.

De kinderen uit het huwelijk Van Neck-Van der Leck bleven de traditie volgen: Henrick Danielsz. van Neck zette den kaashandel in het vaderhuis voort; de zoon Adriaen, die zich Adriaen Danielsz. van der Leck noemde, vestigde zich daar dicht bij — zijne weduwe ontmoeten wij later als echtgenoot van Pieter Michielsz. de Leest (Dullaert), kaaskooper 1); eene dochter Elisabeth Danielsdr. van Neck huwde met haar stiefbroeder Louris Jansz. Kievit, die de olieslagerij als bedrijf koos.

De vierde staak, die van Joost Gysbrechtsz. van Zoelen, stond wel niet door grondbezit met Kralingen in betrekking, maar de familierelatie bleef ook hier niet zonder uitwerking. Joost Gysbrechtsz. van Zoelen werd in 1513 aangesteld tot vicaris aan de Van de Lecke-kapel in de St. Laurenskerk en zijn natuurlijke zoon Otto was later werkzaam als rentmeester der heerlijkheid Kralingen, welke toen door de Assendelfts bezeten werd.

Otto Joostenz. van Zoelen was te Rotterdam gevestigd en daar gehuwd met Heyltje, dochter van den lakenverver Pieter Dirxz. Couwael, die als houdster eener bleekerij wordt ge-

1) De stamvader van dit geslacht, dien wij in het midden der 16de eeuw te Rotterdam gevestigd vinden, was Michiel Boudewijnsz. de Leest, schoenmaker-looier; het vaderlijk beroep werd oorspronkelijk ook uitgeoefend door den zoon: Pieter Michielsz. de Leest, wiens kinderen zich Dullaert en Vethuysen noemen.

noemd. Uit het huwelijk werd o. a. een zoon Joost Ottenz. van Zoelen geboren, die in den korenhandel ging en wiens afstammelingen wij in het zeventiende-eeuwsche Rotterdam als kooplieden-regenten tegenkomen 1).

Tot in het derde en vierde geslacht heeft zich dus bij de verschillende staken de nawerking van het Van Zoelen-Van de Lecke huwelijk meer of minder laten gelden. Ten gevolge der oude relatie met den door grondbezit machtigen adel hebben de Van Zoelens te Rotterdam een bestaan gevonden en daar een aparte plaats ingenomen als landeigenaars-agrariërs. Zoo vertegenwoordigden zij het verleden tijdens de eeuw, waarin Rotterdam zich door haringvischerij en koopvaardij ontwikkeld heeft tot een welvarende handelstad, die al meer het omliggende platteland kon missen, om als „waterstad” te prospereeren.

1) Bij het uitsterven van dezen tak werd in de achttiende eeuw door Otto Groeninx, zoon van Mr. Cornelis Groeninx × Catharina van Zoelen (dochter van Mr. Otto van Zoelen) de naam Groeninx van Zoelen aangenomen.

